

Stanisław Judycki, *Bóg i inne osoby. Próba z zakresu teologii filozoficznej*, Wydawnictwo „W drodze”, Poznań 2010, ss. 268.

Książka Stanisława Judyckiego *Bóg i inne osoby* jest pierwszym tomem w serii wykładów otwartych z teologii naturalnej imienia Innocentego Bocheńskiego, organizowanych przez Kolegium Filozoficzno-Teologiczne Ojców Dominikanów w Krakowie. Celem wykładów – jak pisze we wstępie Mateusz Pszanowski – jest prezentacja twórczych pomysłów filozofów polskich w zakresie filozofii religii (s. 7) oraz inspirowanie teologii, której nie można uprawiać bez narzędzi i podstaw filozoficznych; wiara bowiem powinna mieć uzasadnienie rozumowe (s. 8). Ideę wykładów oraz ich publikacji (po polsku i po angielsku) należy powitać z uznaniem; trudno też wyobrazić sobie lepszego patrona tego przedsięwzięcia. Ojciec Bocheński był nie tylko dominikaninem, lecz także filozofem, podejmującym kwestie racjonalności religii. Szczególnie znacząca jest w tym zakresie jego książka *Logika religii*³, w której dowodził, że myślenie religijne musi przestrzegać tych samych standardów logicznych, jak każda inna aktywność intelektualna.

Nie ulega wątpliwości, że otwierający serię tom doskonale realizuje cel wykładów; zakres podjętych zagadnień oraz sposób ich analizy pozwalają nazwać książkę Judyckiego sumą filozofii chrześcijańskiej. Wprawdzie Autor w podtytule charakteryzuje ją skromnie jako „próbę z zakresu teologii filozoficznej”, w rzeczywistości jednak realizuje ambitny projekt uzasadnienia chrześcijaństwa, nawiązując do anzelmiańskiej zasady wiary poszukującej zrozumienia. Zamiarem Judyckiego jest dostarczenie rozumowych argumentów na rzecz istnienia Boga, konieczności i historyczności Wcielenia, boskości Jezusa, tristości Boga, indywidualności i wieczności osób ludzkich oraz rozwiązanie problemu cierpienia i zła (s. 11). Formułowane argumenty nie odwołują się do chrześcijańskiego Objawienia jako kontekstu uzasadnienia, a jedynie jako kontekstu odkrycia (s. 11); przekonania religijne bowiem mogą być wiedzą tylko pod warunkiem, że potrafimy dostarczyć im rozumowych racji (s. 32).

Książka Judyckiego wpisuje się w najnowsze spory toczone na gruncie analitycznej (głównie anglosaskiej) filozofii religii, gdzie problemy podwójnej natury i świadomości osobowej Jezusa, spójności pojęcia Trójcy, możliwości zmartwychwstania, usprawiedliwienia zła oraz prawdziwości (i wyłączości) Objawienia chrześcijańskiego w ostatnich kilku dekadach znajdują się w centrum dyskusji. Judycki, którego olbrzymia erudycja w zakresie każdego z podejmowanych zagadnień jest wręcz porażająca, podziela optymizm wielu filozofów analitycznych o rozstrzygalności fundamentalnych kwestii metafizycznych. Wbrew pojawiającemu się często zwątpieniu w możliwość poznania prawdy (a nawet w sensowność samego pojęcia prawdy), recenzowana książka wyrasta z wiary w filozofię jako rzetelny wysiłek intelektualny, polegający na racjonalnej argumentacji, zastosowanej do spraw egzystencjalnie najdonioślejszych (s. 22). Z tego powodu Autor dystansuje się zarówno do agnostycyzmu Kanta, w myśl którego nie istnieją racjonalne argumenty na rzecz istnienia Boga, jak i do agnostycyzmu Heideggera, zgodnie z którym człowiek jest istotą skończoną, niezdolną do wykroczenia poza świat (s. 18–19). Wbrew tym stanowiskom Judycki interpretuje sytuację bytu ludzkiego jako stan ułomności

³ J.M. Bocheński, *Logika religii*, przeł. S. Magala, IW Pax, Warszawa 1990.

wymagającej zbawienia, którego konieczność da się uzasadnić rozumowo, które jednak nie może mieć charakteru panteistycznego (s. 15).

Recenzowana książka jest twórczą, samodzielną i oryginalną wersją spekulatywnej metafizyki teistycznej. Znajdujemy w niej wiele wnikliwych analiz kwestii szczegółowych, jak chociażby problemu wszechmocy Boga, konstytuowania się świadomości ludzkiego ciała, indywidualności osób ludzkich i rozwoju ich samowiedzy (w tym zwłaszcza transfiguracji świadomości w życiu przyszłym), natury czasu oraz sensu dziejów. Każde z tych przykładowo wyliczonych zagadnień zdradza nie tylko znakomitą orientację Autora w literaturze przedmiotu, lecz także oryginalne intuicje filozoficzne, które w wielu kwestiach pozwalają mu wykroczyć poza dotychczasowe schematy rozwiązań, obecne w tradycji europejskiej (przykładem pionierskie analizy natury Boga i Jego własności). Należy dodać, że Judycki jest znakomitym fenomenologiem, który swoje intuicje potrafi plastycznie i przekonująco wyrazić w precyzyjnym (choć niepozbawionym metafor) języku. Od strony warsztatowej książkę należy uznać za godny naśladowania wzór rozpraw filozoficznych.

Niezależnie od źródeł, z których Autor korzystał oraz metod, które stosował, treść książki można odczytywać na dwa sposoby. W myśl pierwszego, najbardziej zgodnego z deklaracjami Judyckiego oraz założeniami serii, którą książka inauguruje, mamy do czynienia z filozoficznym namysłem nad religią chrześcijańską, dokonany z wnętrza wiary. Autor konstruuje bowiem takie schematy pojęciowe i odkrywa takie spekulatywne możliwości, przy których doktryna chrześcijańska jest spójna, zasadna i egzystencjalnie ważna. Ten sposób uprawiania teologii filozoficznej należy uznać za prawomocny, skoro bowiem nie ma filozofii bezzakończeniowej ani światopoglądowo neutralnej, zwolennik teizmu ma prawo korzystać ze swej wiary, a nawet doświadczeń religijnych. Podobnie zresztą postępuje filozof ateista, który, mając nieodparte doświadczenie nieobecności (a nawet niemożliwości) Boga, konstruuje argumenty uzasadniające słuszność swego stanowiska. Jeśli zatem interpretujemy książkę Judyckiego jako przykład uprawiania filozofii chrześcijańskiej, to musimy zgodzić się z większością zawartych w niej wywodów. Autor zaprezentował bowiem oryginalne argumenty na rzecz istnienia Boga, boskości Jezusa czy wieczności człowieka. Zgodnie z tytułem obecnej recenzji należy uznać „Boga i inne osoby” za współczesną *summę* filozofii chrześcijańskiej.

ks. dr hab. prof. UKSW Andrzej Perzyński

Wydział Teologiczny

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie